

PANUN pakinoita

»Juhaa» filmataan

Ajelin pari vuotta sitten eräänä kesäisenä iltana kohti Juumaa, kohti Kitkajoen kuulua Jyrävää, kun Rinteen Reino erään järvi-maiseman avautuessa silmiemme eteen huomautti, että näillä main se Ahon »Juha» kerran filmattiin. Edessämme oli todella järvi, joka siinä kesäisen yön valohämyssä oli kuin täydellinen vastine jonkun »Juha»-romaanin salomaisemille, joilla aironkolke aniharvoin kuului. Järven nimi on Pyhäjärvi.

Kaksikymmentä vuotta on kullut »Juhan» ensimmäisestä filmauksesta. Tänä kesänä on filmiväki jälleen liikkunut Kuusamossa, kuten monista lehtireportaasheista olemme lukeneet. (Mikähän osa sillä Alalla mahtaa olla uudessa filmiversiossa, olen nim. ollut näkevinäni hänenkin kuvansa selostuksen yhteydessä!)

»Juha» ilmestyi, kuten joku ehkä tietääkin, jo 1911. Aho oli jo tällöin eräänlainen kirjailijakuntamme johtomies ei vain ulkonaisesti näkyvän asemansa perusteella (olihan hän raamatunkäännöskomitean jäsen, Kansallisteatterin johtokunnan jäsen jne.), vaan muutenkin, vaikka ikävuosiltaan nuorempi Leino tietysti aatteitten antajana ankaraasti kilvoitteli proosamestarin kanssa, vähänlaisesti tosin tunnustusta saaden, kuten tiedäm-

me. Oli luonnollista, että jokainen Ahon uusi kirja herätti huomiota, mutta »Juha» herätti silti aivan poikkeuksellista huomiota. Aho tunnettiin ennen kaikkea lyyrillisen proosan suomalaisena mestarina, kielelme kauneusarvojen melkein suvereenisena hallitsijana. Tätä lastutyönsä hän ei jättänyt edes eepillisissä romaaneissaan, kuten »Panu» tai »Kevät ja takatalvi» osoittavat. Rakenteensa ja samoin kielenkäyttönsä puolesta »Juha» kuitenkin poikkeaa täydellisesti kaikista Ahon muista kirjoista. Siitäkin voi kyllä hyvällä syyllä sanoa, että se on lyyrillistä proosaa, mutta silti se on aivan erilaista. Kun Ahon kieli yleensä on pitkänomaista ikäänkuin ajatusta ja tunnelmaa viivyttäviä, säilyttäviä lauseita suosivaa, on »Juhan» kieli tiivistä, ikäänkuin puristettua tai monen seulan läpikäynyttä, tietoisesti valikoitua. K. S. Laurila kirjoittikin Ahosta ja »Juhasta», että Ahon entinen tyylillä oli leveää, verrikaista ja rauhallista suvannon soufelua, kun sensijaan »Juha» on kuin melkein yhtämittäistä koskenlaskua, jota vain lyhyet suvanto-kohdat keskeyttävät. Näinhän todella onkin!

Kirjallisuudenystävät kiinnittivät heti huomiota »Juhan» draamalliseen perussävyn ja monet arvostelijat alleiviivasivat juonen

suurta merkitystä tässä romaanissa. Ja »Juha» onkin selvästi draamallinen, draamallisin Ahon kirjoista, niin — oikeastaan draamallisempi kuin Ahon ainoa näytelmä! (»Tuomio», 1907). Ilmari Havu mainitsiinkin, että »Juhasta» ehkä olikin suunniteltu näytelmää. Onneksi siitä tuli romaani, sillä niin hartaasti kuin Ahokin olisi halunnut olla näytelmäkirjailija, hän ei sitä ollut. Mutta ehkä juuri tämän alkupe-räissuunnitelman takia, romaanin vauhdikkuuden ja draamallisuuden tajuten ja tietten, sekä sen näihin puoliin julkisuudessa kiinnitetyn huomion takia Aho todella ryhtyi tekemään kirjastaan näytelmäkäsikirjoitusta. Ja sellainen on olemassakin. Se jakaautuu kolmeen kolmikuvaelmaiseen näytökseen. Mutta ei siitä ole näyttämölle, sen totesin käsikirjoitusta aikanaan SKS:n aarreaitassa tutkiskellessani. Aho ei pääse irti romaanin tekstistä eikä ihmekään, sillä olihan hän sen moneen kertaan kirjoittanut ja siis jo kerran lopullisesti jokaisen sanonnan ja sanottavan valinnut.

»Juhan» herättämästä mielenkiinnosta ovat todistuksena myös operasovitukset. Ensimmäisenä romaanin sävelsi Aarre Merikanto 1921 ja itse Aino Ackté laati libretton. Tätä oopperaa ei kuitenkaan koskaan esitetty. Sitten tarttui aiheeseen ystävämme Madetoja. Hän laati uuden sovituksen, jonka ensi-ilta oli Suomalaisessa Oopperassa helmikuun 17 päivänä 1935. Ahon itsensäkin kanssa oli ainakin ensimmäisestä oopperasta ollut puhe, koska näy-

telmäkirjoituksen reunassa on merkintä: »Jos tästä tahdotaan aaria, saadaan lisään sanoja.»

Samanaikaisesti kuin Merikanto & Ackté innostuivat myös elokuvamiehet asiaan. 1920 »Juha» filmattiin Ruotsissa, joskin suomalaisin voimin. Ulkokuvat otettiin Moorjärvellä Ruotsin Lapis-sa. Huhtikuussa 1921 elokuva esitettiin Suomessa. Aho siis ehti sen itsekin nähdä, mutta Havu mainitsee, että se ei tehnyt hänneen mitään erinomaisempaa vaikutusta. Hän näyttää kuitenkin katsoneen sen toiseenkin kertaan ja tällöin se jossain määrin tempasi hänet mukaansa, kuten hän mainitsee kirjeessään tanskalaiselle kääntäjälleen ja kirjeenvaihtoystävälleen.

1936 kesällä »Juha» sitten uudelleen filmattiin Aho & Soldanin toimesta. Tällöin valittiin Kuusamo kuvauspaikaksi. Vaikka filmi vauhdikkuutensa puolesta ei vastannutkaan romaania, oli se mielestäni kuitenkin parhaita senaikaisia kotimaisia filmejä. Juha oli hyvinkin onnistunut, mutta Mirja ei mielestäni vastannut kirjan Mirjaa. She-meikka sensijaan oli hyvä. Ja maisemiensa puolesta vastasi elokuva Kuusamon erämaanäkymi-neen erinomaisesti romaanin ihastuttavia luonnonnäkyviä. Ei ole epäilystäkään siitä, etteivät-kö Kuusamon maisemat uude-sakin filmissä tekisi täyttä oikeutta romaanille ja samalla ne, kuten on mainittu, tulevat muodostumaan erinomaiseksi mainostukseksi Kuusamon jylhille retkeily- ja näköalakohteille.

P. Aho.